

Strynø

Strynø

Sent eftermiddag ankom vi til Grevebroen på øens østside med den lille damper fra Marstal. Broens fornemme navn skriver sig fra den tid, da den hørte under grevskabet Langeland. Nu, efter, at den er blevet selveje med sin Kalv og alle sine småholme på et par enkelte lodder nær, kunne broen nøjes med et mere demokratisk navn, hentet fra benævnelsen på de firbenede landbrugsprodukter, som udskibet herfra. Grever ind- og udskibes sjældnere her nu om dage.

Øen ligger omtrent midt på en linje mellem Rudkøbing og Marstal med en lille mils afstand til hver af disse, og den har nu (1921) dampskibsforbindelse med det o byer, ikke mindre en to gange daglig. Medens øen selv er 894,9 tdr. land, den tilhørende Strynø Kalv 83 tdr. land, og rundt om den på nord og vestsiden liggende små græsholme: Vogterholm, Bondeholm, Græsholm, Bodiken, Bredholm og Grensholm, som også høre under sognet, er tilsammen kun 79 tdr. land. Hele sognet har altså et areal på 1.057 tdr. land.

Man ser straks på disse øer, at man atter er i den østlige side af det sydfynske hav. Her er man langt borte fra de yppige former - øerne, som med deres "svulmende bryster" rager op af det dybe hav. Hele sognet er ærbart fladt og kedsommeligt og gudsforladt som de lave vande, der omgiver det.

Fra damperen begav vi os straks på ekspedition efter øens afholdshotel, som man havde anbefalet os. Her var imidlertid ikke spor af noget hotel på stedet, det var for længst nedlagt. Men sognefogeden, som vi senere fandt på marken uden for byen, henviste os til en dame i denne, som var vant til at have telefonarbejder i logi, og til hende henvendte vi os. Ikke lige straks med held, hun betragtede os længe med mistroisk. "Her render så mange!" sagde hun.

Strynø

Men vi fandt dog heldigvis nåde for hendes øjne og vandrede taknemmelige ind i det af telefonarbejderne forladte paulun, et tagværelse med to jernsenge og vaskebord. Da konen senere bad os om selv at hente æg hos urtekræmmeren til aftensmaden, opfattede vi det som tegn på, at hendes hjerte nu var smeltet, og vi havde ret. Vi blev fodrer som Hans i pandekagehuset, og da vi et par dage senere rejste derfra, var det som et par grundigt forkælede herrer.

Vor værtinde var en nordisk type så ren, som jeg sjældent har set den, et kraftigt, ovalt ansigt med fint krummet, lang næse og grå øjne indrammet af et væld af rødt hår. Smuk var hun endnu, skønt en del til års, høj, mager og slank. Så meget mærkeligere var det at se et fotografi af hendes mor, som hang på væggen. Det viste et fuldkommen fremmedartet, udpræget slavisk ansigt med et underligt dybt og glødende blik. At se de to kvinders ansigter sammen måtte lede tanken hen på sådanne modsætninger som Dagmar og Bengerd. Mon man ikke i denne for længst afdøde mor havde et eksempel på god, gammel vendisk race, som har holdt sig her gennem tiderne?

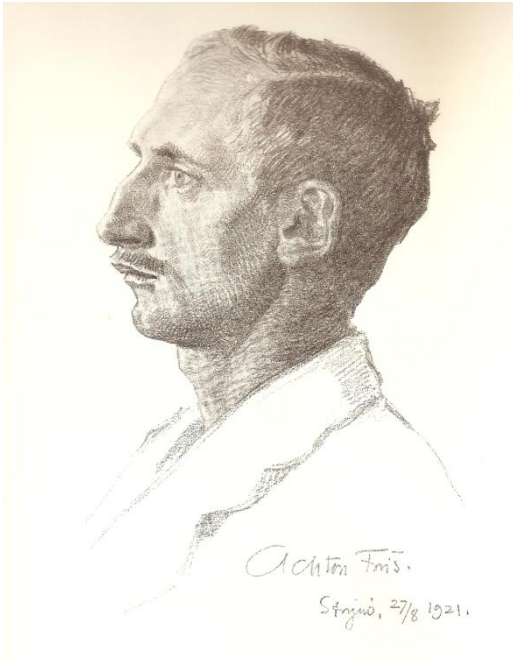
Det tredje, yngste led i slægten, en søn, viste en type, som jeg ikke mindes nogen sinde før at have set mellem vor landalmue. Til trods for at han er af gammel strynøslægt og har levet sit liv på øen, er han udpræget bytype, ja en storstadstype, hentet fra et miljø i dennes yderste periferi. Han var i øvrigt en brav gut på grund af en speciel evne en fremtrædende person på øen ved visse lejligheder. Når nemlig om sommeren øens hundrede af kreaturer føres i både over til græsning på Bredholm eller de andre, mindre holme i nabolaget, er han ved særlige egenskaber selvskrevet til at tage sig af de mange tyre, som under disse transporter ofte er olme og balstyrige. Engang har han været med til at indskibe fem rasende tyre på en gang og "ordne" dem undervejs på hjemvejen til Strynø. Ved en anden lejlighed blev han udsendt alene til en af markerne uden for byen, hvor en edderspændt minotaurus havde fået "en humle i øret" og jagede alle folk i hus.

Man ventede i landsbyen med spænding på udfaldet - kunne han ave uhyret, eller ville han blive borte, alt for længe?

Efter en halv times forløb vendte han tilbage til byen, ridende på tyren ganske langsomt op gennem gaden. Den havde sit allefredsommeligste ansigt på og var parat til "al lægge sit horn i støvet".

Han er Strynøs toreador

Strynø

Strynøs Toreador

Beboernes fysiognomi afviger kun i ringe grad fra den almindelige type i Drejø sogn, dog er lyshårede individer mere fremherskende her, og langt mere end Ærø. Jeg har på øen kun truffet et par enkelte udpræget mørke. Her findes ikke få rødhårede, men dog langt fra forholdsvis så mange som på Langeland. Mange fortrinlige gamle mandstyper findes på øen. Det barske klima har sat sit præg på dem, men måske i endnu højere grad de usædvanlig hårde kår, hvorunder de i forrige tider har levet. Trods deres ofte noget bryske ydre forekommer de mig elskværdige og imødekommende, og deres snaksomhed og nysgerrighed gør det let at få dem i tale.

Strynø By gør som hele øen ved første øjekast et bedrøveligt indtryk, og i de tre dage, vi var der, blev dette ikke ændret stort. Her fattes næsten ganske det indtryk af skønhed, som følger med orden og nethed. De gamle huse og gårde, her findes, ser næsten alle kummerlige ud og er for det meste slet vedligeholdte, og det nye er hæsligt og plumpt. Stilen i det gamle er øboens sædvanlige: hvidkalket mur og tjæret bindingsværk, men det hele er langt mindre anseligt end på de vestligere øer i amtet, hvad der naturligvis skyldes de frygtelig kår, hvorunder øens beboere i tidligere tider har levet. Et lille "majtræ" findes her endnu, "stævnet" omkring det er en beskeden træbænk, ikke en stensætning som de fleste andre steder. Men skikken at samles om majtræet, den rejste flagstang, til fest visse gange om året, vil strynøboerne ikke slippe, de vil stadig her igennem hævde sig som det lille samfund, de er. Og det er oven i købet en ungdomsforening "Strynø Majtræ og Flagforening", som holder traditionen ved lige.

Læs om majtræet, som findes endnu i 2012: [Klik her](#)

Beboerne er ved at glemme de hårde kår, de gennemlevede, da de hørte under grevskabet. Men deres smukke traditioner glemmer de ikke.

Det stormer nu herimod aften af nordvest, og luften er tyk med tilstundende regn.

Strynø

Jeg går ud ad vejen over den ganske flade ø til Nordstranden, mellem roemarker og grå stubmarker går de snorlige veje, alle på begge sider beplantede med stynede popler og pil, mellem hvis stammer man i kort afstand ser skellene med levende hegn af samme træsorter - ikke andet. Et kedsommeligt øde indtryk.

Ude ved den åbne nordstrand kan man igen trække vejret. Nogle få, af vestenvinden forpiskede træer står yderst på den åbne strand som gråsorte silhuetter mod den disede luft, hvor solen viser sig som en gloende kugle gennem skylaget, inden den går ned. På de lave holme i nordvest går en snes græssende køer, og langt ude i tykningen skimter jeg noget, der ligner store kommoder og dragkister, der flyder på vandet i horisonten. Det er husene på Birkholm. Et enkelt lys tændes allerede derude.

En halv snes fiskerbåde ligger i stranden og rykker i deres fortøjninger, søernes smasken mod deres klinkbyggede sider er den eneste lyd, jeg hører, foruden vindens susen i træerne.

Her er så øde - ikke en eneste fugl at øjne.

Luften bliver mere og mere tyk, tågen rødmer nær og fjern i solnedgangen, mens blæsten tager til og bølgerne stiger med skummende toppe. Nu begynder kvæget at brøle inde på de fjerne marker, der er uro og uhygge i denne dumpe lyd, spådom om uvejr.

Men inde i Strynø By er alt i aften fest. Der er bryllup derinde. Huse og gårde rundt om ligger mennesketomme og forladte, alt hvad der kan kravle og gå er med til gildet.

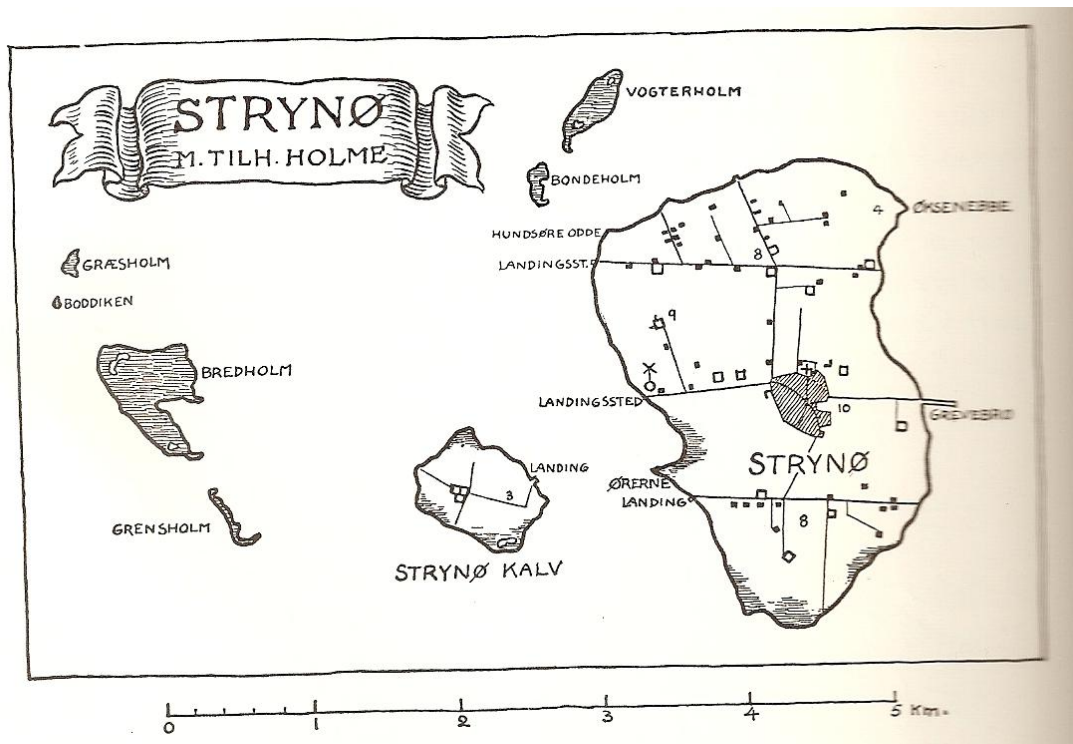
Alt lys og al bevægelse samler sig om gildestedet som i et brændpunkt.

Men ud fra et lille ensomt hus på en af byens yderste veje, hvor jeg går, kommer en klynkende lyd af stille barnegråd - det er et lille spædbarn, som verden går i mod. Her er dog altså en enkelt strynbo, som ikke er med i laget. Men gråden stilner brat, thi en lys og skær kvindestemme gjalder pludselig der inde fra, trofast og trøstende himler den op i den urgamle melodi med ordene fra før syndfloden

Viii-aviiiiii,

Vii-aviii-aviiiiii.

Strynø

Om natten styrtregn og storm, men om morgenen klar himmel med strid nordvest kuling og blank sol.

Jeg står på de lave diger ved sønderstranden i de tidlige morgen, hvor sollyset "skjærer" i den urolige havflade over mod Langelands kysten. Bukketorn og vilde rosenbuske hænger ud over digerne og svinger i blæstens rusk, og de enkelte høje "abeliner (sølvpoppe)" inde på øen duver som sejlere over deres knagende rødder.

Stedet hedder Hagerne. Lidt herfra på østsiden fandt jeg nogle primitive høfder, bygget af kampesten, som var kastet i nogle uordentlige stenhobe i stranden med en snes meters mellemrum. Sammen med de elendige, lave diger må det være et højst tarveligt værn mod havet. Men den flade ø har et værn i sin højde - 12m som højeste punkt. Og når man ikke har udsigt til helt at gå rabundus, skulle pokker da bygge de besværlige diger. Beboerne fortæller, at vandet under storfloden i 1872 ikke nåede synderlig højt på øen, hvor imod Kalven var helt oversvømmet undtagen gårdenes længer. Men den dag i dag kan man på Strynøs marker tydeligt konstatere grænsen for den store stormflods virkninger, idet muldens øvre lag smuldrer lang lettere indenfor denne grænse end udenfor, hvor saltfloden har dannet en hård skorpe.

Ved øens vestside står stormen med krap sø lige ned gennem strædet over mod Kalven, men syd for den lille odde Øerne er der læ, og her ligger hvidmalede fartøjer og små både fortøjede og hopper på det af blæsten riflede vand. En tang hytte ligger på stranden og lyser blændende mod det mørkeblå, vandrende hav, som strider sig sydover uden for strandens brede bælte af fladvand og store kampesten. Langt borte på den anden side af de bølgende masser lyser i solen de hundrede mastetoppe ved Marstal red.

Længere nordpå over for Kalven ligger en møller, og uden for denne er vandet så grundt, at man ved ebbe skal kunne spadsere den kilometers vej over til Kalven. Denne ses tydeligt herfra - det vil sige gårdene, telefonpælene og et par træer. Selve øen er så flad, at den herfra unddrager sig al iagttagelse. Den ligner en fin, grøngrøn linje i horisonten.

Strynø

Strynø Mølle er speciel ved at være opført på stranden, lige ned til vandet. Hertil sejlede bønderne fra de omliggende øer med deres korn. Fra stranden ind igennem møllebakken, findes der en nu tilmuret "sluse". Igennem denne kunne man bære sækkene ind i undermøllen, hvorfra de blev hejst op på kværnloftet.

Læs historien om Strynø Mølle [klik her](#)

Overalt inden for stranden ser man det samme fladbundede landskab med poppel eller pilehegn og de snorlige, på hinanden vinkelrette veje. Huse og gårde er herude i modsætning til dem inde i byen næsten alle af nyere dato, og de er fremragende hæslighed - hvilket ikke undlader at gøre indtryk, da de findes i stor mængde langs alle øens veje. Til trods for sin ringe størrelse har øen ikke mindre end hundrede og tooghalvfjerds beboelser med seks hundrede og fireoghalvfems indbyggere (1921), og de er uden for landsbyen så temmelig jævnt fordelt over øen.

Kun ved østsiden, tæt sønden for Øksenæbbe Odde, findes et par gamle, smukke og meget anselige bøndergårde, som er omgivet af prægtige haver. Det er det eneste sted på øen, som bærer vidne om god gammel bondekultur, om boliger for godtfolk - i modsætning til små-almuens rønner og de barbarisk, nyere udflyttergårde.

Her, i læ af gårdenes store haver, findes ved den rørbevoksede strand et lille sted, hvor der end også en dag som denne er lunt og godt i solen. Men ude i nord, hvor Rudkøbings tage og hytterne på Siø laver flimrende luftspejlinger, ses hele horisonten bølge i store, skumklædte søer. "Rasmus går i skjorteærmer" i dag, det er, som om hele farvandet mellem Strynø og Thurø er på vandring østover.

Inde i Strynø by er den store, moderne skole med sine to etager den alt dominerende bygning. Det er et smukt træk hos folket, dette, at skolerne og alderdomshjemmene så hyppigt er de dominerende "pragtbygninger", det, hvorpå man ofrer en stor del af sin overskydende kraft. Børnene og de gamle skal der passes på og hægges om, resten må klare både dem og sig selv. De to bygninger er en god parentes om et samfund i fremdrift.

Strynø

Kun såre lidt er optegnet om øens historie. På ølisten i Valdemar II's Jordebog hedder den Stryn, og her omtales intet "hus", men hjort og hors. Den har på den tid været uden faste beboere og været anvendt til opdrætning af heste, mens den var i Kronens eje. Sandsynligvis er øen temmelig tidligt kommet under grevskabet Langeland, allerede 1560 ses den at være så stærkt bebygget, at den har sit eget ting. Og dens kirke er opført af Erik Hardenberg i 1589 (ombygget 1867)

Strynø Skole i Strynø By ligger Strynø Skole bygget i 1905. Bygningen er flot og typisk for sin tid, og er derfor som én af Danmarks landsbyskoler fra den tid, fredet i 1998. Den er den eneste af de 5 danske landsbyskoler der i 1998 blev fredet, som stadig er i brug som skole

Strynø kirke

Strynø

Grevskabet Langeland har/havde hovedsæde på Tranekær slot og var etableret 20 juli 1672

I 1661 har der på Strynø og dens Kalv været tredive beboelser og i 1664 hedder det, at seksogtrediven familier bebor fireogtrediven steder på disse to øer, deraf fire gårde og tredive boel. Men så tarvelige kår levede folkene under, at ingen af gårdene kunne avle mere end et læs hør, og hver mand kunne kun græsse to bæster og to køer. Havde man flere kreaturer, måtte foderet hentes fra Tåsinge. Af utrykte, men autentiske efterretninger om tilstanden på øen efter svenskerkrigen 1658-59 fremgår det, at den ikke har været underkastet den sædvanlige plyndring af fjenderne - et så besynderligt tilfælde, at det sandsynligvis må skyldes den omstændighed, at der intet fandtes, som fjenden agtede for brugbart. Kun en ubetydelig kontribution måtte beboerne udrede.

Hr. P. G. Jeppesen, førstelærer ved øens skole, har under sit mangeårige ophold på øen samlet et righoldigt materiale til belysning af tilstandene her under de sidste år før udskiftningen af øens jorder i året 1811. Han meddeler mig følgende uddrag af sine mange optegnelser, som man må håbe, han vil få lejlighed til udgive samlet:

Før udskiftningen fandt sted, var her omtrent halvtreds beboelser, af hvilke alle gårdene og enkelte huse lå samlede i byen på øens midte. Byen var omgivet af et dobbelt stendige, gennem hvilket førte fem "led", som kunne afspærres. Disse åbnede udkørsler ad to veje mod nord og en til hvert af de andre verdenshjørner - og nogle elendige veje for køretøjer var det.

Inde i byen lå gårde og huse tæt sammenbygget, omgivet af et virvar af smalle smøger og gyder, indkørsler til møddinger og gårde. Kun sjældent bestod gårdene af mere end en længe - der var ikke plads eller brug for mere. De få udhuse, her fandtes, var små og elendige.

Inde i de trange og lavloftede stuer fandtes kakkelovne af opmuret ler, hvorfra røgen gennem en kanal af samme materiale, "grisen", førtes hen under loftet og op gennem dette. Bordet bestod af en plump egetræs fod med en glat stenslave til plade. Ure og klokker fandtes aldrig, man hjalp sig på anden vis: i vindueskarmen var ridset en skure, som angav middagstiden, når vinduessprossen kastede sin skygge derpå. I gråvejrs stod man altså hjælpeløs.

Strynø

Belysningen i husene var mangelfuld, der brugtes tranlamper, ophængte ved kakkellovnen på en jernstang. Lamperne bestod af to jernkopper, hvor der i den øverste var tran med en væge af blågarn, der hang ud over randen og fra hvilken trannen dryppede ned i den nederste. Undertiden anvendte man tællelys, almindeligvis anbragt i en lang træstage på gulvet.

Hist og her fandtes vel noget kobbertøj på de ellers nøgne, hvidkalkede vægge, men aldrig nogen sinde et skilderi, som kunne live op i rummet indenfor for de blyndfattede småruder. Sovekamre fandtes ikke, men i dagligstuen alkover med skydedøre eller luger for. Køkken kendtes heller ikke, maden kogtes om vinteren i dagligstuen, om sommeren i bryggersets åbne skorsten, hvor gryden stod på en jerntrefod. I stuen fandtes en håndkværn, hvorpå man malede gryn.

En bageovn bygget op af rått ler og halm, ragede undertiden et stykke uden for muren. Bag bryggerset lå et kammer, hvor husets "a'len" fandtes, et stort, udhulet stykke af en træstamme, hvori der opbevaredes nedsaltet kød og flæsk, her fandtes også øltønderne. I selve bryggerset, der husede forskellige kar af træ, havde gæssene hjemme, her lå de på deres halmflettede reder, de såkaldte "gåseløv", Og her opholdt også hønsene sig.

Mellem de få og tarvelige udhuse lå møddingen og bredte sig ud til gaden. Brønden "kjælden", var uden pumpe, vandet haledes op med en spand i en brøndkrog. En foderlo ville man forgæves søge efter her, grisehuset var et lavt skur af kampesten, tækket med tang. Selv de største gårde havde kun tre-fire heste og et par køer, derimod holdtes en mængde får. Medens køer og heste var i stald om vinteren, var dette sjældent tilfældet med fårene, som måtte tage tønnen ude året rundt. Nu bliver der jo danske vist på disse småøer på grund af havets forholdsvis høje temperatur sjældent nogen rigtig vinter med sne og frost, men sædvanligvis kun fugtig luft og pløre. Men man kan jo altid ad kunstig vej forhøje fårenes indtryk af de vekslende årstider ved - her som andre steder - at lade dem gå med den tykke pels om sommeren og klippe dem ind til det bare skind om efteråret.

Om efteråret blev heste og køer sluppet løs på markerne "sluppen i avre". Til kreaturfoder anvendtes i øvrigt af gode grunde aldrig andet end halm og hør, og køerne malkede naturligvis derfor kun om sommeren. Disse stakkels kreaturer var om vinteren så medtaget og kraftesløse, at de måtte rejses op i båsene om morgenen.

Menneskenes kår var i øvrigt ikke stort bedre end dyrenes. Ganske vist havde de fleste folk noget fisk om sommeren og flæsk til vintermånederne, men rugbrødet var bestandig iblandet ærter og vikker, og smør produceredes aldrig til eget forbrug. Frugttræer kendtes ikke på øen, og hvad værre var heller ikke kartofler eller andre grøntsager. Man spiste grynager til fisken eller til flæsken.

Det er naturligt, at søfart og fiskeri dengang var almindelige næringsveje, der gik side om side med det elendige agerbrug. De unge karle for som regel - ikke altid - nogle år til søs, inden de overtog faderens gård og blev bønder. Fiskeriet dreves derimod om sommeren af alle, også af gårdmændene, og der fangedes en mængde flyndere og ål. Der fangedes desuden torsk om efteråret og vinteren af de få professionelle fiskere, men også disse ernærede sig i øvrigt som landarbejdere, særlig tærskere.

Strynø

Huse på Strynø

Strynøs beboere omtales næsten altid - også af folk som skulle vide bedre besked og har gjort vor almues liv til deres speciale - som en sømandsbefolkning. Den samme misforståelse gør man sig skyldig i over for en mængde af vore øer, børnene lære det af deres geografi overalt i skolerne.

Der findes ikke længere på nogen dansk ø en virkelig sømandsbefolkning. Og på ganske enkelte undtagelser nær har der aldrig været en sådan. Hvor danskerne har kunnet dyrke jorden, har han helst gjort dette, og så snart en øbefolkning har kunnet se sit snit til at smede et anker om til et plovjern, har den ikke tøvet.

Der har vel på dine af vore mindre øer været en befolkning, som har set sig nødsaget til også at ty til havet som levevej, men det er fiskekrogen og lysteren og nette, som står i deres våben, sjældent ankeret. Og de er næsten altid samtidig vedblevet at være bønder. Så godt som overalt - med undtagelse af på Læsø - var det selv i tidligere tider sædvanligt, at den unge mand efter nogle års sejlads, så snart han blev giftefærdig, ombyttede rattet med den fædrene plov. På et par enkelte undtagelser nær - Thurø skipperby og Marstal - der den danske sømandsbefolkning knyttet til købstæderne, havnebyerne.

Der var på den omtalte tid megen fattigdom på Strynø. Gangbar mønt var der knebent med på øen, en landarbejders løn var tolv-tretten skilling om dagen, og fisken betaltes med mælk, brød og andre levnedsmidler. Børnene blev ganske tidligt sendt ud at tigge, særlig mælk, brød og halm - og de måtte ofte nøjes med tørt brød til alle dagens måltider. Et sted var så fattigt, at beboerne måtte bruge kampesten i stedet for stole og tang i sengene for dyner. Om en familie fortælles det, at dens kvinder kun havde et skørt, som de skiftevis brugte - og det bestod af sækkelærred. Andre gik halvnøgne.

For at få brændsel om vinteren brød man taget af husene, ofte så de nøgne spær og lægter stak frem. Om en kvinde, der lå i barselseng, fortælles, at hun for at skærme barnet mod regnen, der drev gennem loftet, lagde tagsten over vuggen. En gammel mand havde brændt træunderlaget - "tilen" - i sin seng, så han til sidst sank ned mellem stenene og døde.

Om sommeren, når høet var blevet slået på Breddholm, førtes omkring juli måneds udgang kreaturerne derover og opholdt sig der til begyndelsen af oktober ved første lavvande. Mændene tog da derover til

Strynø

hest, indfangede kvæget og drev det hjem foran sig. Fedning af unge heste og udførsel af disse, i det hele taget hestehandel, var almindelig.

Men hvad der drevet i endnu større omfang var smugleri. Ærø hørte jo under Slesvig, og en mængde varer, klædevarer og spiritus osv. blev af strynboerne ført i båd fra Ærøskøbing eller Marstal over øen til Rudkøbing. Undervejs skjultes varerne på øen eller dens holme. Denne virksomhed dreves temmelig uhindret og ansås af øboerne under ingen omstændigheder for vanærende.

Værre var det, at tyveri var meget hyppige, klæder og madvarer, tøj som hang til tørring, lam, og høns forsvandt. Gamle skipperne rapsede brændsel fra de omliggende øer - ikke helt uforståeligt - og strynboerne havde da foruden deres bitre nød et ilde ry at kæmpe mod.

Selvfølgelig var denne befolkning meget gudfrygtig. Hvor skulle man vel henvende sig? De gik flittigt i kirke, præsten behandledes med stor ærbødighed og kaldtes bestandig "far".

Når morgen - og aftenklokkerne ringede, blottede mændene hovedet, kvinderne lagde hænderne på brystet "i Jesu navn". Som på Drejø blev også her barselkvinderne "indledet" og fulgt i kirke af venner og bekendte.

Overtroen var tidligere meget stor. Endnu i begyndelsen af det nittende århundrede tillagdes der præsten magt til at mane og "vise igen". Trolde og nisser så man jævnligt, men frem for alt huserede spøgelse og gengangere slem på øen. "Kirkelammet", som var nedgravet i kirkens grund, før den rejstes, varslede lig om natten ved hytterne og helhesten med den løse, klappende sko havde man også at slås med. Ved alle dødsfald overhovedet sås eller hørtes varsler.

I et så lille samfund er naturligvis slige begivenheder stedfæstet og kendt til de mindste detaljer.

Sognefogeden og hans svigersøn Lars Rasmussen havde egenmægtigt tilvendt sig en jordlod og en del såkorn hos en anden gårdmand ved navn Peder G. Jensen. Mens de to fremmede var inde i gården i dette ærinde. kaldte en gammel "meget belæst kone", som var sengeliggende der på stedet. Lars Rasmussen indtil sig. Da han kom ind, forbandede hum ham i følgende vendinger:

"Dette vil jeg sige dig: jeg vil ønske, at du må æde og aldrig blive mæt, og hvis det ikke skal være min sjæls salighed noget til hinder, så skal jeg komme til dig, om det så er ti år efter denne dag."

På tiårsdagen efter var Lars Rasmussen med sin karl ved stranden for at hente tang. Da havde han pludselig en fornemmelse, som om en blæste ham i nakken. Efter nogen tidsforløb blev han underlig og sær, når han kom i marken, kunne han give sig til at løbe rundt på samme plet, indtil han tumlede til jorden. Til sidst faldt han til sengs, men var ikke des mindre skrækkelig grådig, så han kunne æde et helt fad grød ad gangen. Og hans hoved voksede, til det blev så stort som en skræppe.

Efter hans død kom der ved hvert måltid en stor padde kravlende hen under loftet fra en bestemt krog og gik ned i klokkehuset, hvor den blev siddende og kvækkede under måltidet. For at hindre forbigående folk ude på vejen i at høre tudsens afskyelige kvækken, sang familien salmer i stuen om aftenen.

Strynø

Meget andet djævelskab havde sit spil på øen, bestandig måtte man være på sin post. Når hestene første gang skulle for plov. kastedes plovstangen foran dem, så de kunne gå over den. Når de skulle i stald om efteråret, måtte al ild og lys slukkes, og en kniv blev stukket ind under stalddørens tærskel.

I julen måtte intet gå rundt i gård eller hus. Man måtte ikke spinde hverken juleaften eller mortensaften, thi så viste der sig gloende hænder i stuen.

Syede man om julen, fik man buldne fingre.

De døde var skrækkelige - hvad graven sendte tilbage var altid fjendsk og ubarmhjertigt.

Men de underjordiske, de såkaldte "josterdreng", som boede i en lerskrænt på øens østside, havde man naturligvis også af og til konflikter, men de var dog mere nærværende, de hørte ligesom til øens folk - man kunne i en snæver vending træffe et arrangement med dem, til gensidig gavn.

Angående den gamle byggeskik på øen finder jeg i lærer Jeppesens optegnelser følgende:

Husene var bindingsværk, egetræsstolper med "støjbevægge", således at mellemrummet mellem fodstykket og løsholter og rem var dannet som et fletværk af pinde, oversnoet med halmbånd, hvilket på begge sider var klinet med vådt ler. Alt blev lavet med de bare næver, to mand sad på hver sin side af væggen og trykkede det sammen. Naboer og familie, karle og piger hjalp hinanden ved arbejdet.

Vægge og stolper oversmurt med ler - de "svømmedes". Ved hvert tredje fag blev en stor egestolpe rejst inde i huset midt imellem længde væggene fra gulvet op til "røjlen", hvor der på langs anbragtes et langt træ, "røjleåsen", fra hvilken spærene hang ned, fastgjorte med en trænagle, men løst hængende ned på remmen. Lægterne var forbundne med spærene ved andre trænagler.

Indgangsdørene bestod altid af to halvdøre over hinanden. Gulvene var af ler, kun bryggersets af kampesten. Lejligheden bestod af forstue, frammers, dagligstue og bryggers.

Det er vel ikke sandsynligt, at Strynø har været ene om denne byggeskik, men at den tværtimod har været almindelig i alt fald på de nærmeste øer i nabolaget.

Overtroen har vel nu næsten ganske forladt Strynø (1921), denne er overhovedet en ø i "fremgang", i forbindelse med de store naboøer Langeland og Ærø har udvisket gamle sædvaner og meget af gammelt særpræg. Den skik, at enhver fjortenårig dreng gik til søs nogle år, er også for længst gået af brug. Det er en udpræget agrarbefolkning, af hvilken endnu kun ganske enkelte driver en smule fiskeri.

Men har de sluppet havet, slipper det dog ikke dem. Mod dets oversvømmelser må de bestandig være rustede, og hvor ofte er alle forberedelser ikke forgæves. Nytårsstormen i 1904 satte vandet højere end over jorderne end selve den berømte i 1872. Kalven var helt under vand til op på gårdenes ydervægge og led mere skade end nogen sinde før.

Også de små holme, på hvilke kvæger græsse om sommeren, er ofte ved stærk højvande i den grad overskyllede, at man hurtigt i både må bjærge kreaturerne derovre fra. Køerne har gået i vand til op over yverne, og fårene været ved at drukne gang på gang. Dette gælder særlig på Bredholm, som er den største og den fjerneste, vanskeligst at komme til.

Strynø

Strynøbonden strider tappert på de små tredive tønder land, der hører til hans gård. Og taber han "fremskridtet" af syne, behøver han blot et øjeblik at skue mod vest - alt fremskridt kommer jo vestfra - over til sin Kalv.

Thi mens han endnu bødler i sin jord med de gammeldags redskaber, er det derovre virkelige fremskridtsfolk, som sidder på de tre gårde, hvor moderne maskiner er taget i brug til jordens udnyttelse. Det er ligesom skinbarlige krigsmaskiner, der kravler hen over markerne derovre, kæmpemæssige insekter og biller af stål og jern med raslende vinger, der roder i og barberer på jorden.

Og helt ud på aftenen kan man derovre fra høre motorene snurre, mens de maler elektrisk lys, som fra glinsende glaslyskroner skinner ud gennem ruderne i de moderne stuehuse og kaster lys og skygge helt ind i strynboens stuer, hvor petroleumlampen endnu hænger mat og gul under bjælken.

Ja, korse sig må man, men hvad Kalven har, Koen vel kunne få.

Det lykkedes os ikke at komme over til Kalven, vi måtte nøjes med at betragte dens telefonmaster, dens nye længer og dens hvidkløvermarker her fra hovedøen. En aftale vi havde med en mand om at komme derover i hans båd, blev forpurret af vejret. Blæsten gik i nattens løb om i sydvest og blev en regulær storm med drivende regnbyger.

I et sådant vejr gør det strynøske landskab et overmåde trist indtryk. De store flader med de lige høje hegn, der ruskes af stormen, som står ind fra det åbne hav over de jævne, ensformige marker, virker sørgeligt øde og nedstemmende. De fugtige, stormfulde vinter må være barsk på dette sted.

Ikke en eneste lærke så vi under vort ophold på øen. Grunden må vel være den samme som deres fåtallighed på Ærø, at de under fældningen holder sig skjult i stubben og i græsmarkerne. Men trods det stormfulde vejr, vi næsten uafbrudt havde, sås en mængde andre småfugle overalt på øen. Store flokke af irisker trak rundt over markerne, en mængde løvsangere holdt til i bukketorn hegnene og i rørene på østkysten, enkelt gule vipstjerter sås hver dag, og en mængde andre arter.

Bukketorn

Men efteråret er endelig ved at komme nu. Viberne trækker rundt i store, skrigende flokke over pløje- og stubmarker, stærne jager i brusende små skyer over haver og hegn, ja selv gråspurven har træfugleforfølgelser, jager op fra gårdene og falder som haglbyger over stubbene og holder en palaver, som om verden ikke skal stå til påske. Opløsningen er der i alting. Men stenpikkeren har benyttet sig af den almindelige forvirring til ganske stille at krybe i sin efterårsdragt.

Strynø

Stenpikker

Inde i haverne smutter solsorten lydløs under det allerede gulnede løv, og i grenene sidder musvitten og file sin korte vise: Slid din tid - slid din tid.

Midt i al hurlumhejen så vi pludselig et par løvsanger og en grå fluesnapper sidde i et hjulspor på vejen og vaske sig, så det stod efter. Som om der ikke kommer nok væde ned fra oven. Men ude på de åbne marker ved stranden sidder hættemågerne i hundredvis stille og skutter sig for vejret, de gider ikke engang følge plovmanden, som aser i sin fuge bag det drivvåde spand.

Løvsanger

Grå fluesnapper

Så står vi da atter en morgen i Ærøskøbing havn for at vende hjem med den lille damper "Ærø"

Den gamle damper "Ærø" anløber Drejø. Billedet er taget mellem 1905 og 1925, da "Rise" kom i 1925.

Strynø

Her findes for øvrigt to dampere af samme navn, og de har begge den opgave at besørge postforbindelsen med omverden. Da jeg engang over for en gammel borger fra byen udtalte min forundring over denne mangel på opfindsomhed, svarede han: "De hedder da rigtig nok ikke det samme de to dampere. Den nye, der er af jern, hedder "Ærø", men den gamle, der er af træ, hedder "Ærøe"."

Den kunne jeg ikke gi igen på.

Den gamle træ Ærøe skal efter sigende rulle så voldsomt i søen, at folk undertiden kommer både blå og bulede i land fra den. For ikke længe siden tørnede en passager så grundigt imod bordet i kabyssen, at han brak benet.

Jern-Ærø kom for et par år siden (1921) i brand, mens den lå i Ærøskøbings havn. Forgæves søgte man at slukke ilden, der blev mere og mere voldsom, indtil en behjertet mand forslog at sænke fartøjet. Det blev straks udført, skuden gik til bunds i havnen, og da ilden var gået ud, pillede man Ærø op igen.

Det er skam ikke molboer herovre.

Med en tyk røghale efter sig farer den lille "Ærø" nordover mellem Drejød og Hjortød. Det er vestenblæst og sol over øer og sunde, en frisk septemberdag med alle høje himmelporte åbne. Store klodeskyer kommer dragende ud af det vide hvalv, de ligner Afrika og Australien, de har løst sig og kommer dragende gennem rummet, Storbritannien sejlene af sted på højkant.

Så kommer pludselig en tordenbyge jagende fra vest. Den nærmer sig i hast. Som en stor, kulsort bue spænder den fra nord til syd, stående på horisonten med begge ender og med en grønlig klaring under sin midte. Den ligner en kæmpemæssig målerlarve, der står på havets bryn. Den jager imod os, skjuler alt under sine brede fødder, mens himlen lyser som edder under dens bug. Så når dens fod os, og søen, som før var violet og grøn over den lave bund, bliver glashvid og pisket af regnen. Det suser af vand over dækket, det strømmer ud i læ, alt bliver borte i våd, dampende dunst.

Men i næste nu er dragen fløjet over og fjerner sig mod øst, hvor den sluger og opæder Hjortød og Hjelms Hoved efter først at have overspyet dem med striber af grå væde. Den opløses i et uhyre styrt af vand og trækker sigudmattet og slatten som en sæk ind over Tåsinge, falder som et punktere luftskib ned på langs af Langeland.

Omkring Svendborg Sund ligger markerne i den gennembrydende sols stråler, og over de våde, skinnende skove står vejrmøllerne som himmelske spøgelses på bakkerne i den fjerne dis.

Langsom glider vi ind i sundet, ind under St. Jørgens frodige haver, der er skønnere end Frascatis.

Hvor jeg elsker dette sted.

Men der forude lyser nu i solen Svendborgs røde tage.

Skrevet af Achton Friis 1921.

Strynø 2012

Strynø

Gravsten i kirketårnet på Strynø, 30. maj 2005

Dårlig samvittighed - Læreren, der gik over gevind, da han ville straffe en elev foran resten af klassen og endte med at dræbe ham, har været øens dårlige samvittighed i 96 år. »Det var ikke noget, man snakkede om. På Strynø er man på godt og ondt knyttet til hinanden. Historien blev på en måde tabu,« fortæller Strynøs lokalhistoriker, arkæologen Jens Bech. Han forklarer, at læreren var kendt som en streng mand. Han ville straffe drengen, muligvis for at have proppet en tudse i hans lomme, og slog ham i hovedet med den skarpe side af en trælineal, så der dannedes en bold af blod på ydersiden af drengens hoved. »Johannes gik hjem og spiste som en afsindig, sikkert grød, og det fortælles, at han ikke kunne stoppe. Forældrene måtte tage maden fra ham. Nogle dage senere var han død,« siger Jens Bech, der har taget imod i sit hyggelige hus midt i Strynø By. 80 meter væk ligger øens efter forholdene store kirke. Døren til tårnet står åben. Det er mandag, og graveren har fri. Går man ind og op ad den gamle trætrappe forbi reb og sirligt ordnet værktøj fra fortiden, kommer man efter en snes trin til mellemdækket, halvvejs oppe i tårnet. Bag en bunke byggemateriale står en lille marmorgravsten skjult. Det er Johannes Jørgensens. Kort meddeler inskriptionen »Født 27. juli 1896. Død 14. juli 1909«. Ikke andet.

Skulle kasseres - Pladen skulle for længst have været kasseret, men kirkegraver Ejvind Andersen ville det anderledes. »Jeg kan jo ikke bestemme, hvad der skal gemmes, nej, jeg kan ej,« siger han med strynboens typiske dialekt. »Men alligevel syntes jeg, det var synd at smide den ud. Den fortæller jo øens historie, ja, den gør. Først satte jeg pladen ind i skuret, men det står ulåst. Så satte jeg den op i tårnet, hvor ingen så tit kommer,« forklarer den 59-årige graver, hvis familie har beboet den fem kvadratkilometer store ø i generationer. Bagsiden af marmorpladen smykkes af sorte bogstaver og tal. Signe og Inger Jørgensen, Johannes' to storesøstre, fødtes 9 og 15 år før ham. Da de døde godt 60 år efter ham, blev han vendt på ryggen og genbrugt.

Mest folkerige - Jyllands-Postens ekspedition er begyndt på den mest folkerige af øhavets mindre øer, Strynø, med 212 voksne og børn. De kommende dage besøger vi yderligere fire øer, nogle i positiv udvikling som Strynø, andre i akut fare for at blive endeligt affolket inden for få år. Alle med egen historie og beboet af store personligheder. Achton Friis brød sig ikke om Strynø. Den var grim, skrev han surt dengang i 1921. Husene var forfærdeligt nymoderne og blottet for charme, mente han. I dag er netop Strynø By blandt

Strynø

Øhavets absolutte perler og de samme gamle huse for længst erklæret bevaringsværdige. Jens Bech, arkæologen, søger flere svar på mordgåden i øens lokalarkiv, der ligger på loftet på skolen. Mens øens otte skolebørn undervises nedenunder, finder han protokollerne fra forrige århundrede frem. Med sirlig håndskrift kan læses ud for Johannes Jørgensen, at han ofte var syg og fik middelmådige karakterer. En dag i juli 1909 står nøgternt anført: Død. »Nu afdøde strynboer har fortalt, at læreren af skolebestyrelsen blev pålagt at bede forældrene om tilgivelse. Kun drengens far tilgav ham. Moderen ville ikke,« fortæller Jens Bech. Arkæologen skulle dog blive modsagt i minutterne efter. I haven til præstegården bokser provst Knud Nielsen med en jolle på en trailer. Jo, historien om tragedien har de ældste af sognebørnene i tidens løb talt om. »Den gamle lærer var for stolt og stivnakket til at ville indrømme og undskylde over for forældrene. Det var ellers noget af det mindste, man kunne forlange,« mener provsten at vide. Hvad der er myte, og hvad der er sandt, er uklart. Sådan er der så meget på Danmarks 527 øer, hvoraf omkring 90 er beboede. Historien om Johannes Jørgensen er under alle omstændigheder vidnesbyrd om et liv, der for 100 år siden betød isolation og nøjsomhed. Danmarks mange øer er med Achton Friis' ord et særkende, der også i dag gør vores land til noget unikt. Så mange og så små. For manges vedkommende beboet af prægtige og standhaftige mennesker.